

Zahraniční obchod

Zahraniční obchod

Je pro nás zahraniční obchod důležitý?

Jak moc je česká ekonomika závislá na obchodu?

Co by se stalo, kdyby propukla vlna protekcionismu?

Obsah přednášky

- 1. opakování z mikra
- 2. základní termíny
- 3. mikro pohled
- 4. kritika vs přínosy zahraničního obchodu

Opakování

- již v mikru o výhodách z obchodu
 - v makru aplikace mezinárodně
 - aplikace teorie absolutní a komparativní výhody
 - končili jste prospěšností ZO
 - + o směně uvažujeme jako o dobrovolné – tj. všichni se na ní účastní dobrovolně, kdyby pro ně nebyla přínosná, tak by ji nedělali

Opakování

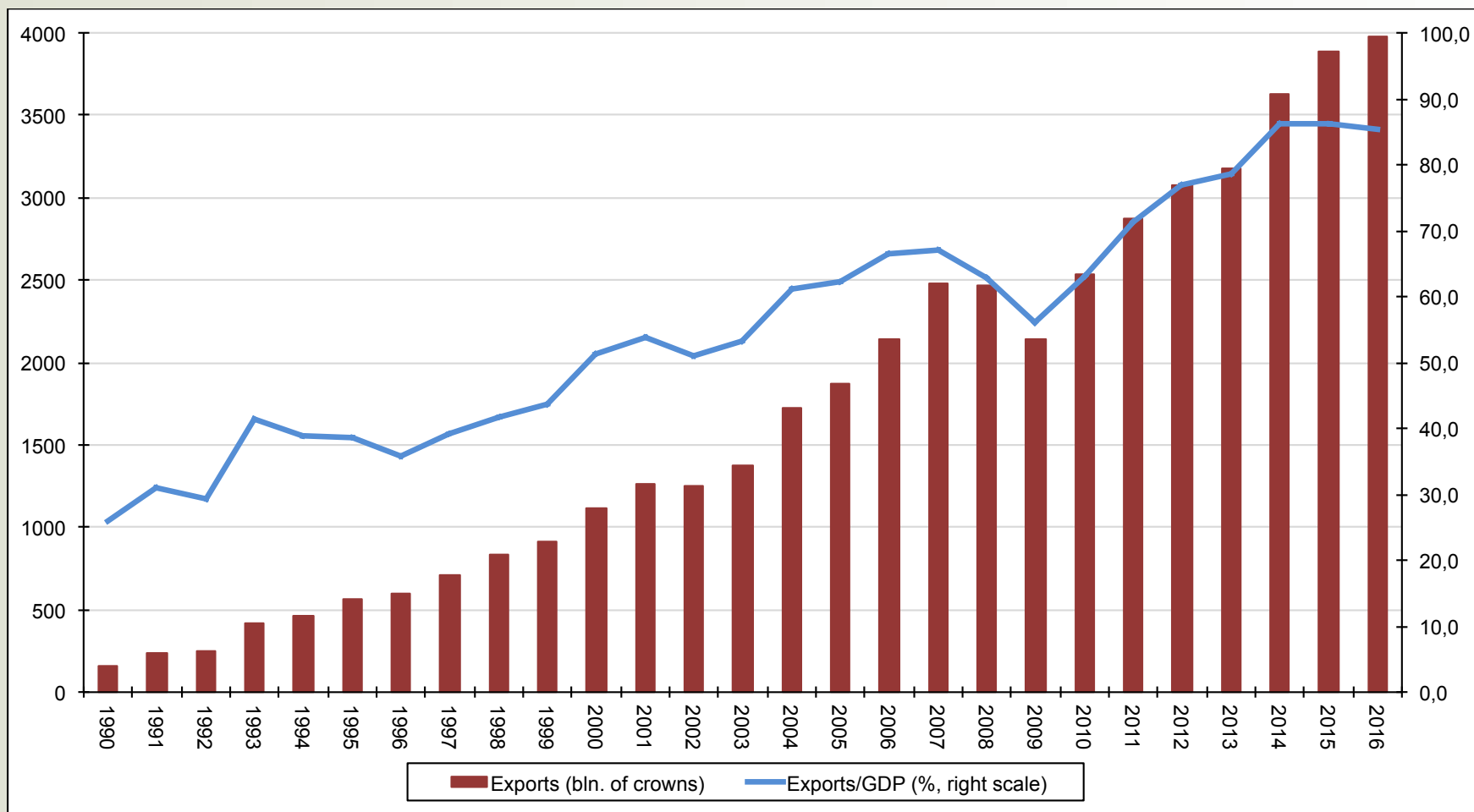
- absolutní výhoda – porovnání výrobců statků z pohledu jejich produktivity
- komparativní výhoda – každá „země“ se specializuje na výrobu statků, které dokáže produkovat s relativně nižšími náklady
 - umíte :-)
 - závěry: (zahraniční) obchod vede k dělbě práce a specializaci; zvyšuje efektivitu systému a všichni zúčastnění se mají v konečném důsledku lépe

ZÁKLADNÍ TERMÍNY

Uzavřená a otevřená ekonomika

- makro do teď většinou jen o uzavřené ek.
- jak měřit otevřenost (závislost na okolí)?
 - nejčastější EX/HDP nebo IM/HDP nebo obrát - $(EX+IM)/HDP$
 - kdo má větší ukazatel EX/HDP ČR nebo USA? ! nejde o objem EX!
 - USA mnohem větší objem EX
 - ALE ČR řádově mnohem vyšší $EX/HDP \Rightarrow$ ČR mnohem více závislá na okolí

Obrat zahraničního obchodu/HDP ČR

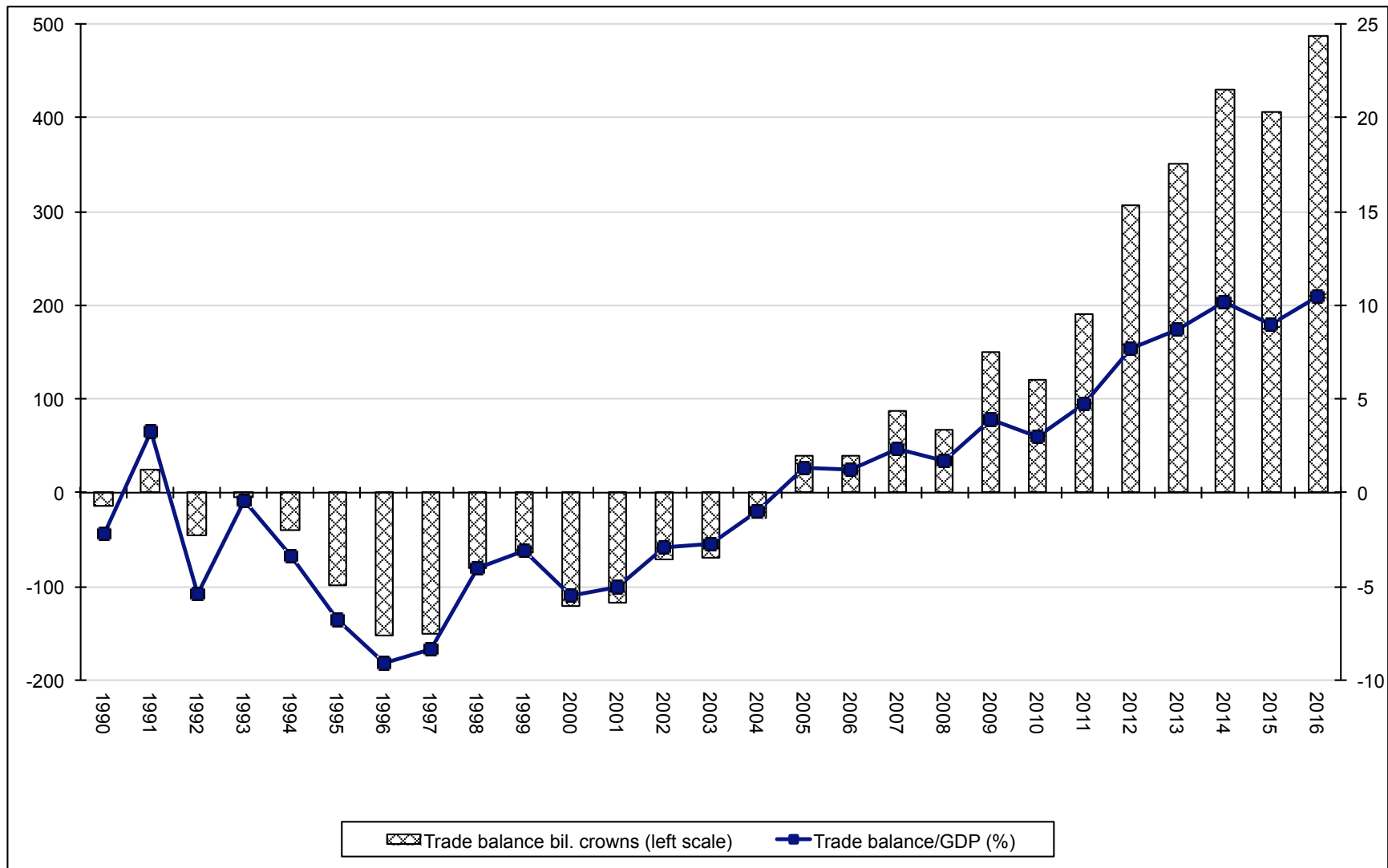

- Obecně:
 - čím menší země tím více otevřená
 - čím vyspělejší země tím více otevřená

Obchodní bilance

- čistý export – tj. $EX - IM$
- ve statistikách se označuje jako „obchodní bilance“
 - tedy suma všech exportů – suma importů
 - ! Mankiw do obchodní bilance zahrnuje i služby
- schodek či přebytek se opět často uvažuje ku HDP
- obchodní bilance součástí běžného účtu platební bilance ... příště

Vývoj obchodní bilance ČR

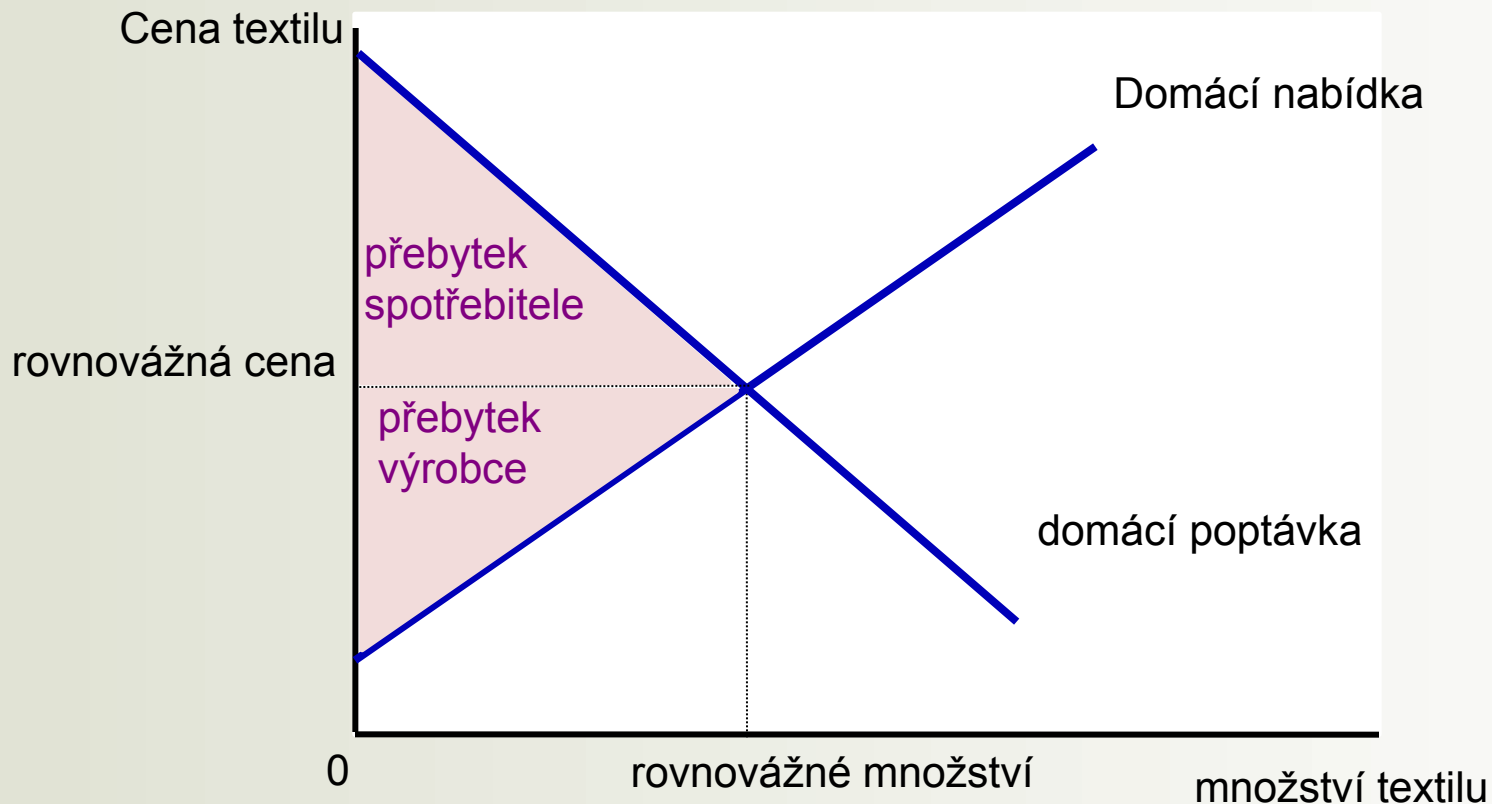

„MIKRO POHLED“

Determinanty ZO

- **Rovnováha bez zahraničního obchodu**
 - jen domácí nakupující a poptávající
 - (musí jít o zákaz obchodu, který nikdo neporušuje – v praxi těžko představitelné)
 - rovnováha - množství a cena
 - determinovány na domácím trhu
 - existuje:
 - přebytek spotřebitele
 - přebytek výrobce

Rovnováha bez zahraničního obchodu

Determinanty ZO

- Co stane, pokud je umožněn zahraniční obchod?
 - Co se stane s cenami a množstvím na domácím trhu?
 - Kdo získává z volného obchodu, kdo trátí a převyší zisky ztráty?
 - Měly by se používat cla?

Determinanty ZO

- **Světové ceny a komparativní výhoda**
- světové ceny
 - ceny zboží, které převládají na světových trzích daného zboží
- domácí ceny
 - odráží náklady obětované příležitosti – tedy odráží, čeho se musí v domácí ekonomice vzdát pro produkci daného zboží

Determinanty ZO

- otevření trhů obecně
 - ceny by se měly vyrovnávat
 - pokud cena doma $>$ než v zahraničí, tak dojde k přílivu zboží a cena klesne
 - pokud cena doma $<$ než v zahraničí – je zajímavější vyvážet a cena doma stoupne
- tak jako tak důsledkem bude vyrovnávání cen
 - rozdíly – dopravní náklady, daně, cla ...

Determinanty ZO

- Světové ceny a komparativní výhoda
- Srovnání domácí ceny se světovou
 - zjistí se, kdo má komparativní výhodu
 - pokud domácí cena $<$ světová cena
 - zboží se bude exportovat
 - země má absolutní (komparativní) výhodu
 - pokud je domácí cena $>$ světová
 - dovoz zboží
 - svět má absolutní (komparativní) výhodu

Model ZO

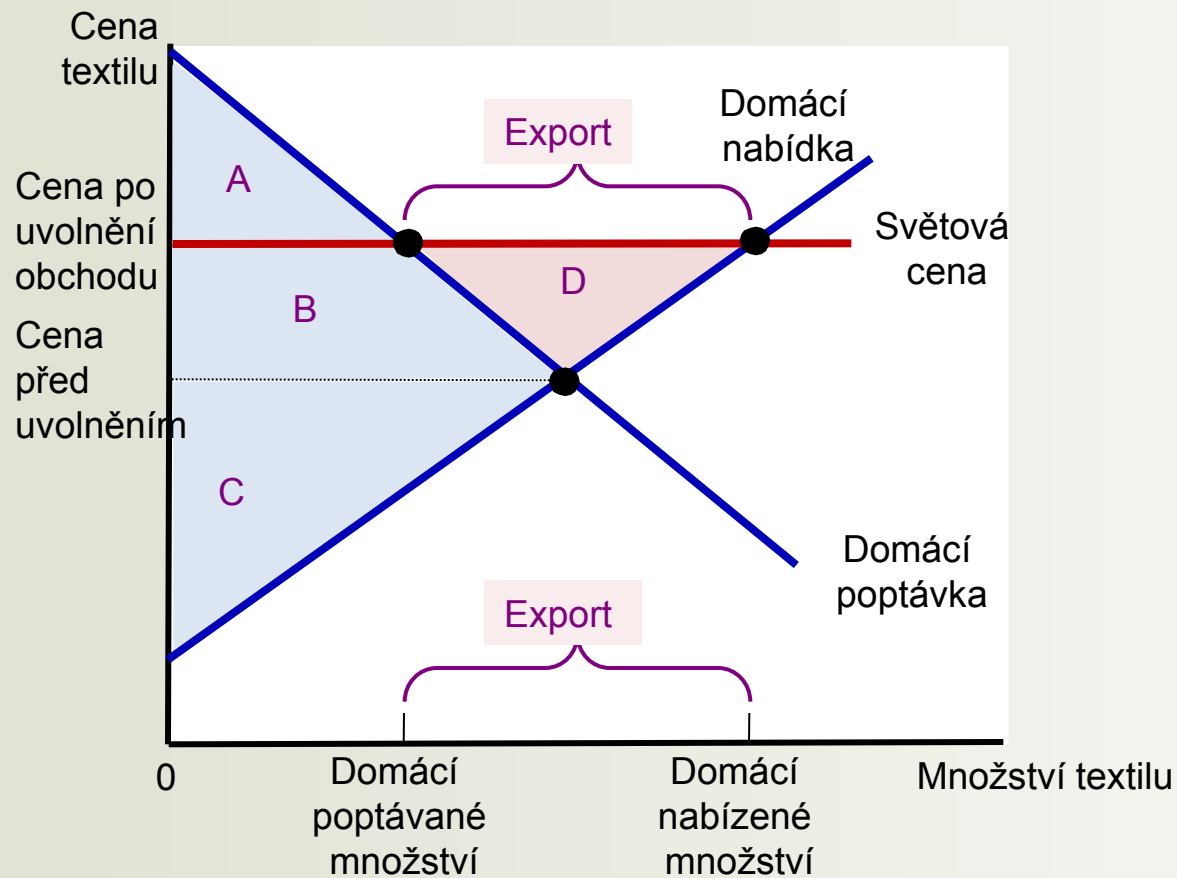
- několik modelových příkladů
 - rovnováha před otevřením trhu pod světovou cenou
 - rovnováha před uvolněním obchodu nad světovou cenou
 - dopad zavedení cel
 - dopady zavedení kvóty

Model ZO

- Dopady otevření na exportující zemi
- pokud je domácí rovnováha před otevřením trhu
 - pod světovou cenou
 - v praxi velmi nepravděpodobný předpoklad!
 - pak po uvolnění obchodu:
 - domácí ceny se vyrovnají světovým
 - domácí nabízené množství > domácí poptávané množství
 - rozdíl bude export

Obrázek 2

Dopad zahraničního obchodu na exportující zemi

Před uvolněním Po uvolnění Změna

Přebytek spotřebitele
Přebytek výrobce
Celkový přebytek

$A+B$
 C
 $A+B+C$

A
 $B+C+D$
 $A+B+C+D$

$-B$
 $+(B+D)$
 $+D$

Plocha D ukazuje, že se zvýšil celkový blahobyt země

Model ZO

- **Dopady otevření na exportující zemi**
- před uvolněním obchodu
 - přebytek spotřebitele
 - přebytek výrobce
- po uvolnění obchodu
 - menší přebytek spotřebitele
 - vyšší přebytek výrobce
 - vyšší celkový přebytek

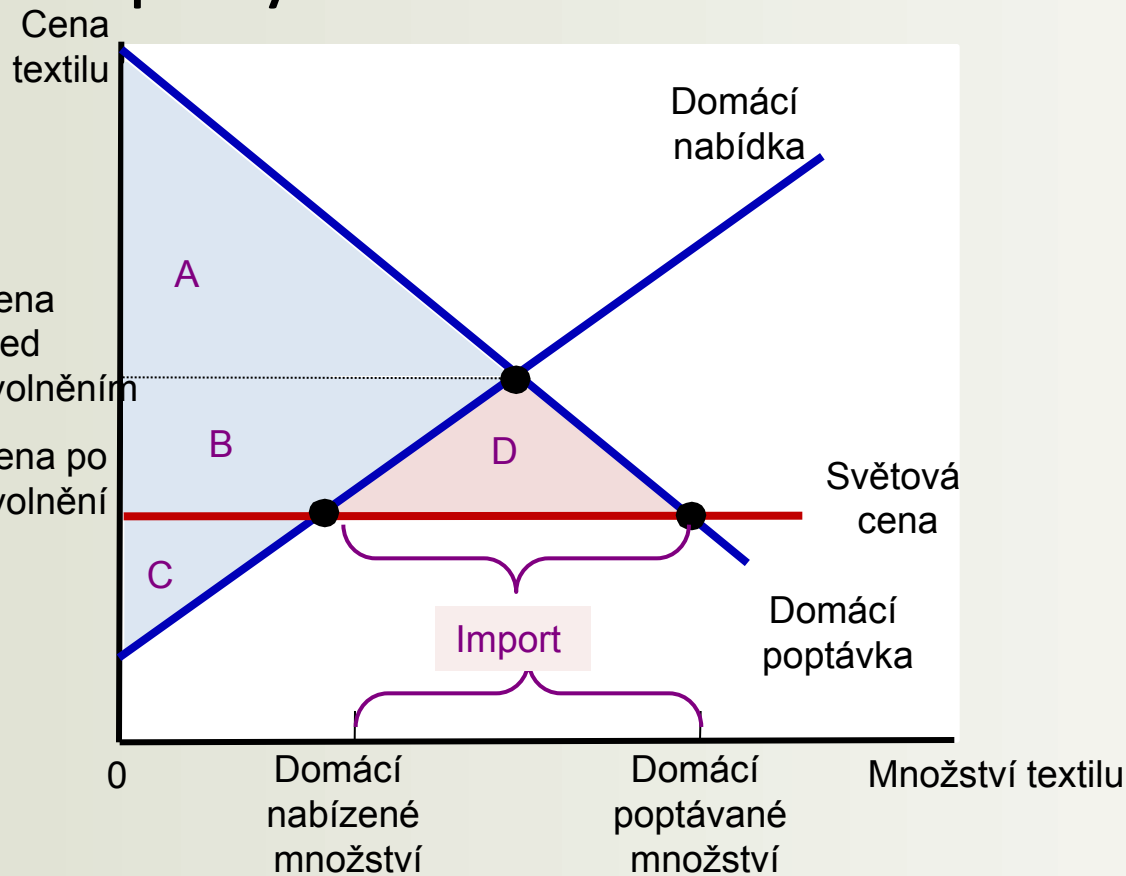
Model ZO

- **Dopady otevření na exportující zemi**
- pokud je uvolněn obchod a výrobci začnou vyvážet zboží
 - domácí producenti jsou na tom lépe
 - domácí spotřebitelé jsou na tom hůře
 - ale obchod zvyšuje blahobyt země
 - zisky pro producenty > než ztráty pro spotřebitele

Model ZO

- **Dopady otevření na importující zemi**
- pokud je domácí rovnováha před uvolněním obchodu
 - nad světovou cenou
 - když je obchod povolen
 - domácí ceny se sníží na úroveň světových cen
 - domácí nabízené množství < domácí poptávané množství
 - rozdíl = dovoz

Dopady uvolnění obchodu na importující zemi

	Před uvolněním	Po uvolnění	Změna
Přebytek spotřebitele	A	A+B+D	+(B+D)
Přebytek výrobce	B+C	C	-B
Celkový přebytek	A+B+C	A+B+C+D	+D

Plocha D ukazuje, že se zvýšil celkový blahobyt země

Model ZO

- **Dopady otevření na importující zemi**
- před uvolněním
 - přebytek spotřebitele
 - přebytek výrobce
- po otevření
 - vyšší přebytek spotřebitele
 - menší přebytek výrobce
 - vyšší celkový přebytek

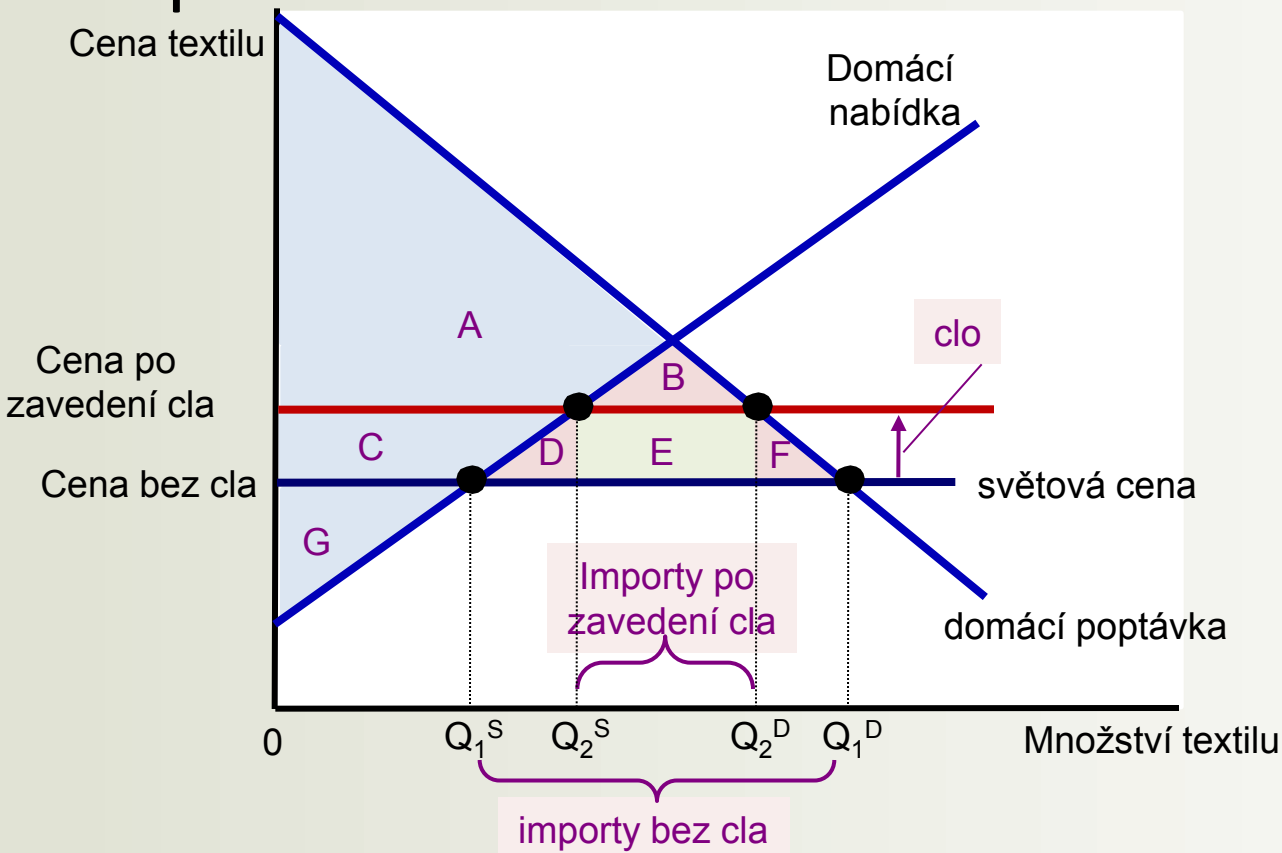
Model ZO

- **Dopady otevření na importující zemi**
- Když země uvolní zahraniční obchod a stane se dovozcem
 - domácí producenti zboží jsou na tom hůře
 - domácí spotřebitelé jsou na tom lépe
 - obchod zvyšuje blahobyt země
 - přebytek spotřebitele převažuje přebytku výrobců
- **Obchod zlepšuje blahobyt pro všechny**

Model ZO

- Dopad cel
- Clo (obvykle na dovozy)
 - daň na zboží produkované v zahraničí a prodávané na domácím trhu
 - ale mohou být i exportní cla
- svobodný obchod
 - domácí cena = světová cena
- Cla na dovozy
 - zvyšují domácí cenu nad úroveň ceny světové
 - o clo

Dopad cel

Plochy D a F ukazují pokles celkového přebytku a náklady mrtvé váhy zavedení cla

	Před zavedením cla	Po zavedení cla	Změna
Přebytek spotřebitele	$A+B+C+D+E+F$	$A+B$	$-(C+D+E+F)$
Přebytek výrobce	G	$C+G$	$+C$
Vládní příjem	žádný	E	$+E$
Celkový přebytek	$A+B+C+D+E+F+G$	$A+B+C+E+G$	$-(D+F)$

Model ZO

- **Dopady zavedení cla**
 - domácí cena se zvýší o clo
 - domácí poptávané množství se sníží
 - domácí nabízené množství se zvýší
 - sníží se objem importů
 - domácí trh se posune k rovnováze bez obchodu
 - domácí producenti jsou na tom lépe
 - domácí spotřebitelé jsou na to hůře

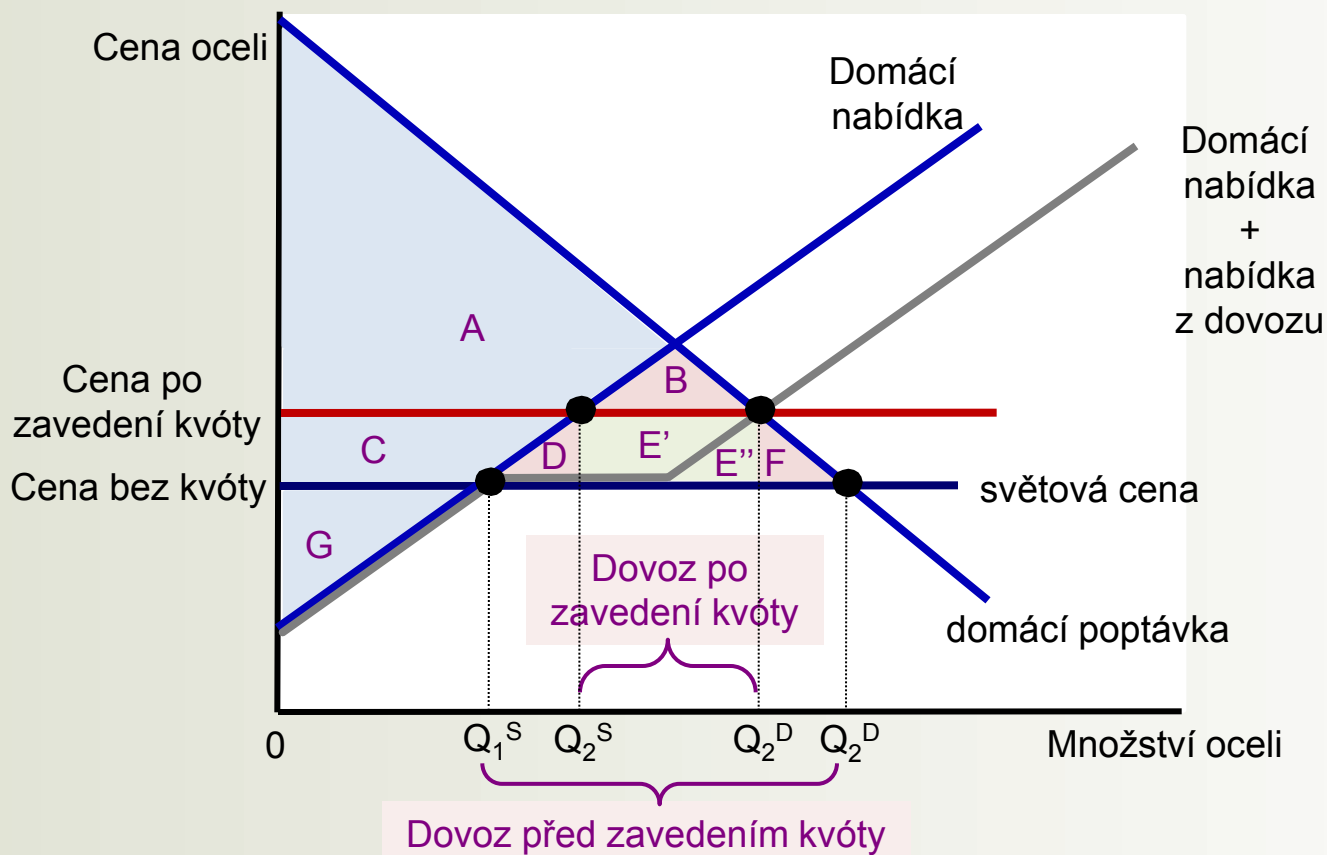
Model ZO

- **Dopady zavedení cla**
 - před zavedením cla
 - přebytek spotřebitele
 - přebytek výrobce
 - vládní příjmy z obchodu = 0
 - po zavedení cla
 - menší přebytek spotřebitele
 - větší přebytek výrobce
 - vláda získává příjem
 - menší celkový přebytek
 - náklady mrtvé váhy

Model ZO

- **Dopad kvót**
 - tj. limit pro množství statku, které lze vyrobit v zahraničí a prodat na domácím trhu další formy ochrany
 - brání nakoupit v zahraničí tolik oceli, co by spotřebitelé chtěli ... nabídka není dokonale elastická
 - část nabídkové křivky nad úrovní světové ceny se posouvá přesně o rozsah kvóty doprava
 - držitelé licencí získávají rozdíl mezi cenou a světovou cenou vynásobené množstvím dovozů ($E' + E''$)

Dopad kvót

	Před zavedením kvóty	Po zavedení kvóty	Změna
Přebytek spotřebitele	$A+B+C+D+E+E'+F$	$A+B$	$-(C+D+E'+E''+F)$
Přebytek výrobce	G	$C+G$	$+C$
Vládní příjem (pokud vláda prodá licence)	žádný	$E'+E''$	$+E'+E''$
Celkový přebytek	$A+B+C+D+E+E'+E''+F+G$	$A+B+C+E'+E''+G$	$-(D+F)$

Model ZO

- tj. kvóty v konečném důsledku znamenají
 - snížení přebytku spotřebitele
 - zvýšení přebytku výrobce
 - přebytek držitelů licence
 - maximální možný příjem vlády, který může získat z prodeje licencí nebo přebytek, který si rozdělí vláda a držitelé licencí

Praxe ZO

- ČR členem EU \Rightarrow společná celní politika \Rightarrow ČR nestanovuje cla sama + vliv na stanovení cel adekvátní politickému vlivu ČR v EU
- + i dříve silné omezení plynoucí z mezinárodních dohod
- tato omezení platí i pro EU jako celek
- mimo cel a kvót i neviditelné překážky
 - různá povolení
 - hygienické či zdravotní standardy
 - ...

Kritika vs přínosy ZO

Kritika a pozitiva ZO

- Co přesně dělá ZO?
 - vyvolává strukturální změny v ekonomice
 - ty se odehrávají stále, ale ZO je prohlubuje a urychluje
 - zejména nutnost omezit či uzavřít některé výroby politicky (i lidsky) nepopulární

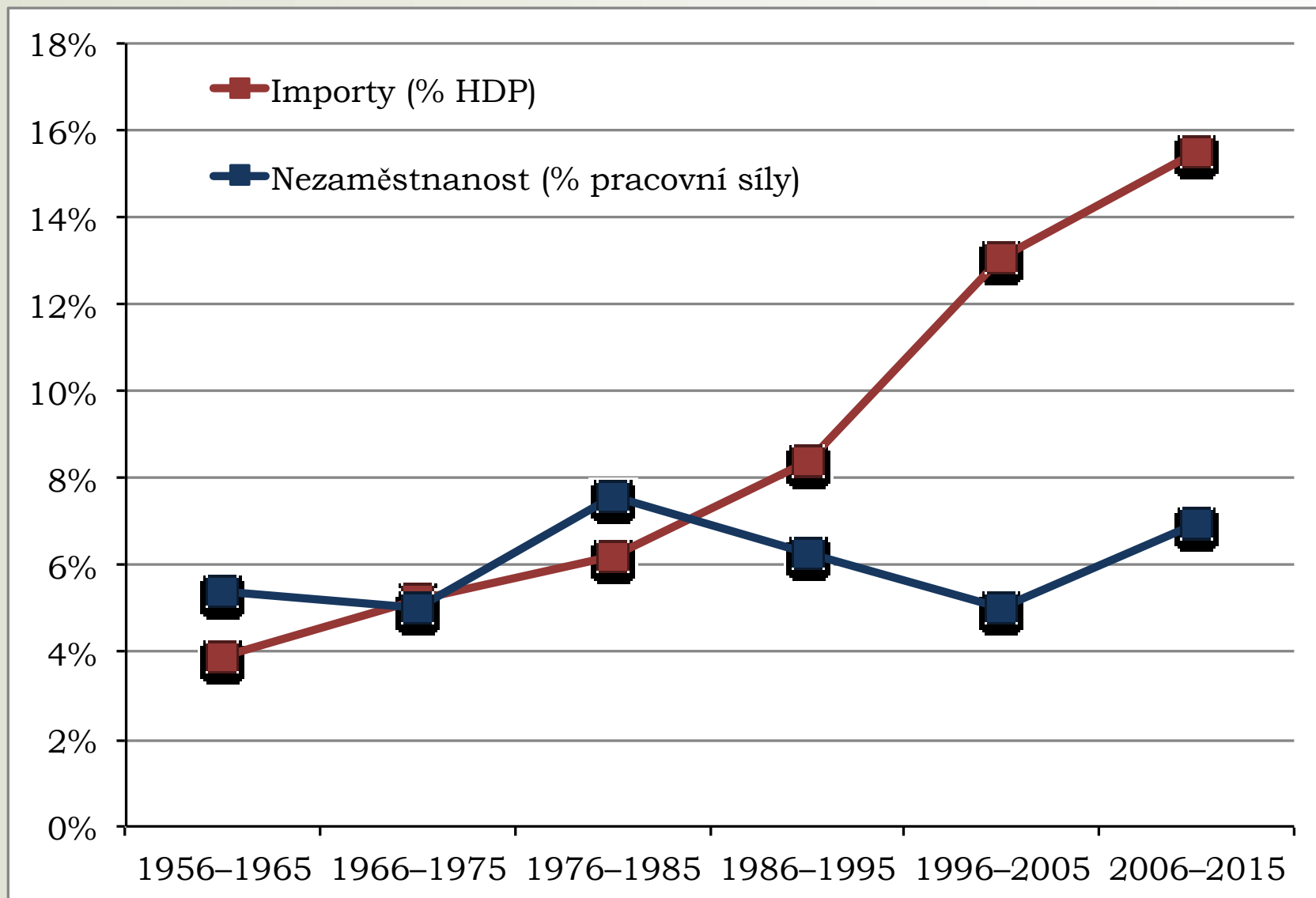
- ⇒ silné nátlakové skupiny ...
 - ti co ztrácí často silně koncentrovaní v malé skupině (zemědělci) + ztráty pro ně relativně velké
 - ti co získávají rozptýleni + zisky relativně malé
 - + co je a co není vidět! :-)
 - ⇒ ti co ztrácí silné impulzy organizovat se ve prospěch restrikce (či zachování restrikce)
 - (v intencích předchozího přebytek výrobce v rukou několika x přebytek spotřebitele silně rozptýlen)

... suma sumárum ZO dost nepřátel (zejména mezi ne-ekonomy)

Kritika a pozitiva ZO

- **1. argument pracovních míst**
 - “ZO ničí pracovní místa”
- **ekonomové:**
 - ZO vytváří prac. místa souběžně s tím jak některá ničí
 - tyto procesy odehrávají stále bez ohledu na ZO
 - zlepšení efektivity systému
 - data nedokládají, že by s růstem dovozu rostla nezaměstnanost
 - ale pro určitých segmentech (textil) může být pravda – to jsou strukturální změny
 - nezaměstnanost odvisí od fungování trhů práce

Importy a nezaměst. v USA – průměry 1956-2015

Kritika a pozitiva ZO

- **2. argument národní bezpečnosti**
 - “průmysl nezbytný pro národní bezpečnost”
 - nebo „zemědělství nutné pro národní bezpečnost“...
měli bychom zabránit závislosti na zahraničí
- **ekonomové:**
 - v případě ČR pochopitelně absurdní argument
 - i v US se firmy budou tvářit jako nezbytné pro národní bezpečnost, aby získaly ochranu
 - v US asi některá odvětví opravdu důležitá pro národní bezpečnost
 - závislost vždy vzájemná

Kritika a pozitiva ZO

- **3. argument nedospělého průmyslu**
 - “nový průmysl potřebuje dočasnou ochranu, aby se mohl stát mezinárodně konkurenceschopným”
 - již jsme zmiňovali v kapitole o hospodářském růstu
- **ekonomové:**
 - obtížná implementace v praxi
 - velmi těžké odstranit (silná nátlaková skupina)
 - ochrana pro nedospělý průmysl není nutná

Kritika a pozitiva ZO

- 4. argument ochrany jako prostředku při vyjednávání
 - “Obchodní restriktce mohou být užitečný nástroj při vyjednávání s obchodními partnery.”
 - např. US požaduje od EU snížení cel na US výrobky a přislíbí snížení cel na něco jiného
- ekonomové:
 - nemusí zapůsobit
 - ČR pochopitelně nemůže uplatňovat

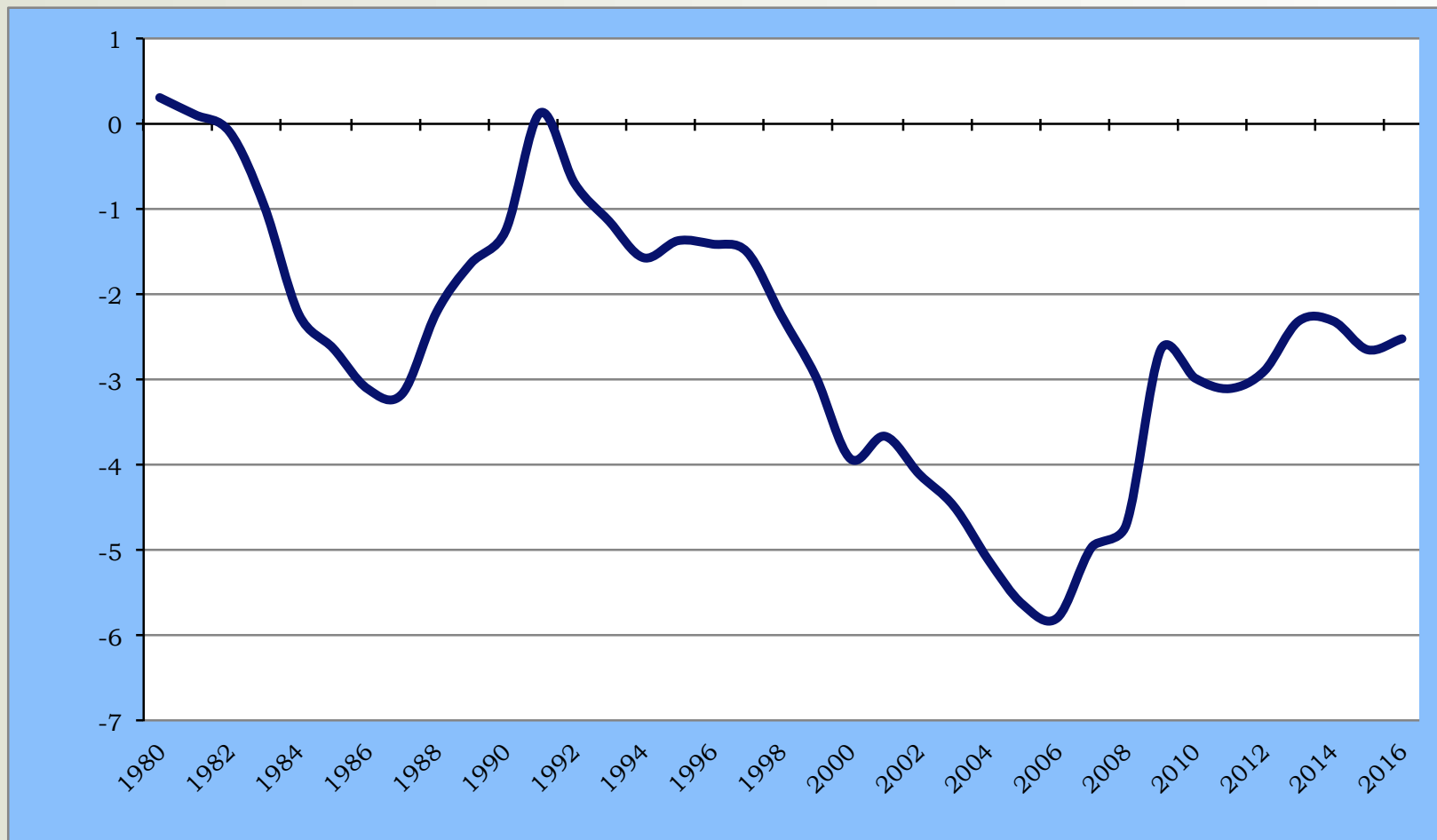
Kritika a pozitiva ZO

- **5. argument nekalé konkurence**
 - “ZO je užitečný jen pokud všechny země hrají dle stejných pravidel”
 - problém například vládní subvence
- **ekonomové:**
 - výborně! můžeme dovážet zboží, které dotují zahraniční daňoví poplatníci
 - pozitiva pro spotřebitele budou převyšovat negativa pro výrobce

Kritika a pozitiva ZO

- v současnosti – hodně velký spor US a Čína o podhodnocený směnný kurz juanu
 - zapadá do argumentace nekalé konkurence
 - Američané, že jedna z příčin vysokého amerického deficitu obchodní bilance
 - chtějí ochranu domácího trhu ...

Vývoj poměru běžného účtu ku HDP v USA (% HDP)

Kritika a pozitiva ZO

- **Pozitiva zahraničního obchodu**

- zvyšuje variabilitu zboží – tj. spotřebitelé mají možnost nakoupit například levnější i dražší textil dle vlastních preferencí
- v důsledku úspor z rozsahu snižuje náklady
 - je možno vyrábět ve větších sériích ...
- zvyšuje konkurenci
 - vytváří tlak na efektivitu systému
- výměna myšlenek
- ⇒ ZO dle většiny ekonomů má pozitivní vliv na ek růst
 - Exportně determinovaná strategie (už jsme dělali)

Kritika a pozitiva ZO

- **Ambivalentní dopady (není Mankiw)**
 - závislost
 - (tzv. teorém lokomotivy)
 - např. ČR ekonomika silně závislá na německé – 30 % českých exportů (závislost na německé poptávce)
 - v době růstu německé ekonomiky (což je většinou) pozitivní – roste německá poptávka a tím i české exporty
 - v době krize negativní

- jednostranný přístup ke snižování ochrany
 - Británie v 19. století
 - Chile za Pinocheta
 - obecně politicky nepopulární
- multilaterální přístup
 - dosáhnout snížení ochrany vyjednáváním s dalšími zeměmi
 - politicky lépe obhajitelné

- GATT - Všeobecná dohoda o clech a obchodu (General Agreement on Tariffs and Trade - GATT)
 - vznikla po WW2
 - obava z opakování kolapsu ZO během velké hospodářské krize
 - série vyjednávání o snižování cel, pravidla, ...
 - úspěšné snížení průměrných cel ze 40% na 5%

- v 90. letech vznikla Světová obchodní organizace - World Trade Organization (WTO)
 - 158 zemí (včetně ČR; více jak 95 % světového obchodu)
 - pravidla pro řešení sporů
 - vyjednávání (složitá) o další liberalizaci
- North American Free Trade Agreement (NAFTA)
 - 1993 – snížení cel mezi USA, Mexikem a Kanadou